

FORSKNINGSPROGRAMMET:

Fædres relationer til deres spæd- og småbørn

Kort præsentation

Juliane Marie Centret
- for børn, kvinder og forplantning
Rigshospitalet, København

“Fædres relationer til deres spæd- og småbørn”

I den sociale, retslige og brede samfundsmæssige debat er fædres relationer til deres børn og til faderskabet blevet aktuelt. Debatten drejer sig bl.a. om problemer i forbindelse med forældremyndighed og samvær, fædre og forældreorlov, fædre og fødsler, fædres deltagelse i omsorgen for deres børn, fædres kontakt til børn fra tidligere ægteskaber, 'det faderløse samfund' mv.

Aktuelt er der en klar tendens i samfundet til i højere grad at prioritere ligheder i forældreskabet, jævnfør barselsorlov til mænd og nye tiltag på forældremyndighedsområdet. Også EU-kommissionen har forsknings- og handlingsprogrammer for tiltag, der kan fremme fædres deltagelse omsorgen for børn. Disse tiltag sker samtidig med, at mandeforskningen for alvor slår igennem såvel i Danmark som internationalt.

Nogle af de ubesvarede spørgsmål, der trænger sig på i debatten, er:

- Hvorfor har fædre tilsyneladende så let ved at droppe kontakten til deres børn efter skilsmisse?
- Er fædre interesserede i at få forældreorlov?
- Har fædre lyst til at få børn og til at være sammen med spædbørn, som kvinder har?
- Hvorfor er det ikke lige så ofte mænd, der passer syge børn?
- Er fædre knyttet til deres børn på en særlig måde?
- Har fædre lyst til at være med til deres børns fødsler?
- Kan mænd få fødselsdepressioner?
- Hvordan er personalet i sundhedssektoren, retsvæsenet, socialsektoren forberedt til og indstillet på at lade fædre få ligestilling i omsorgen?
- Hvordan vurderer samfundet fædres egnethed i relation til forældremyndighed?
- Hvordan kan man støtte op om fædres udvikling af bånd til deres børn fra starten?
- Er der særlige måder at lave behandling på, når mænd har problemer med faderskabet?

En grundlæggende forudsætning for at besvare nogle af disse spørgsmål er besvarelsen af spørgsmålet: *Hvordan oplever manden at blive far, og hvad betyder det for ham at få barn?*

Mens de psykologiske processer under svangerskab og i spædbarnsmoderskabet er blevet grundigt undersøgt (bl.a. i projektledernes egen forskning), er det udgangspunktet for dette forskningsprogram, at der mangler en udforskning af faderens psykologiske proces gennem graviditet, fødsel og det tidlige faderskab med udgangspunkt i relationen til spædbarnet og oplevelsen af faderskabet.

Den hidtidige forskning

Når vi ser på forskningen i faderskabet, er der ikke mange svar at hente på spørgsmålet om, hvilken subjektiv betydning det har at få et spædbarn og blive far. Der er efterhånden mange undersøgelser, der har afdækket fædres betydning for børn helt fra fødslen. Ligesom det er blevet en af de centrale sociologiske diskussioner i den vestlige verden, hvilken betydning det har, at så mange børn vokser op uden nære relationer til en far eller helt uden. Der er ligeledes mange undersøgelser, der påviser faderens betydning som partner for moderen under graviditet, fødsel og spædbarnstid og parrelationernes betydning for barnets udvikling .

En lang række undersøgelser har påvist forskelle mellem fædres og mødres måder at være sammen med deres spædbørn på. En del undersøgelser viser, at fædre har et fysisk orienteret forhold til deres små børn ('det legende, det aggressive, det beskidte, det vilde'), og at de tilsyneladende ikke er særligt stærkt engageret i spædbørn under 9 måneders alderen. Omvendt peges der på, at mødre er stærkt optaget af den tidlige spædbarnsomsorg, hvilket af nogle tilskrives særlige kvindelige opvækstforhold, der specifikt har rødder i mor-datter-relationen, og af andre biologiske forhold.

Målsætning

Det er forskningsprogrammets mål gennem forskellige forskningsprojekter i humanistisk, sundhedsvidenskabeligt og samfundsvidenskabeligt regi at tilvejebringe en psykologisk forståelse af det særlige ved fædres relationer til deres spæd- og småbørn og at udvikle en psykologisk model herfor. Samt på at afprøve og tilpasse modellen til brug i konkrete sammenhænge, hvor fædres relationer til deres spæd- og småbørn står centralt; bl.a. i forbindelse med fødsler, fødselsforberedelse, forældremyndighed, børn på hospital.

Forskningsprogrammets udformning

Forskningsprogrammet er bygget op som et grundforskningsprojekt (Hovedprojektet: "*Fædres tilknytning til deres spædbørn*") og en række praksisrettede delprojekter (se herom på side 4). Hovedprojektets grundforskning skal, foruden at være et selvstændigt projekt, tilføre de forskellige delprojekter viden på de basale faglige og metodologiske niveauer, samtidig med at de praksisrettede delprojekter tilfører hovedprojektet data fra praksis.

Placering og organisering

Forskningsprogrammet er startet som et samarbejdsprojekt mellem Rigshospitalets Juliane Marie Center og Center for spædbørn og deres familier på Institut for Klinisk Psykologi ved Københavns Universitet. Forskningsprogrammet var således et tvær-institutionelt samarbejde styret af projektledelsen, hvor medarbejdere fra forskellige institutioner - først og fremmest Rigshospitalet og Institut for Klinisk Psykologi - indgår i forskellige former for samarbejde om projekterne. Hvert enkelt projekt organiseres og gennemføres selvstændigt, men koordineres og samarbejder igennem Forskningsprogrammet dels via gennemgående personer - først og fremmest lederne af Forskningsprogrammet - dels gennem seminar-, konference- og mødevirksomhed for alle deltagere og dels i form af forskellige fællespublikationer.

Fra 2002 er programmet entydigt et program under Klinik for Psykologi, Pædagogik og socialrådgivning s Forskningsenhed.

Deltagere i forskningsprogrammet:

Svend Aage Madsen, Ph.D., chefpsykolog – leder af programmet
 Hanne Munck, lektor, cand. psych.
 Dennis Lind, cand. psych.
 Tina Juhl, psykolog
 Ann Louise Vestergård, jordemoder
 Marianne Tolstrup, ledende jordemoder
 Signe Hoffmann, psykologistuderende (nu cand.pæd.psych.)
 Frans Svendsen, cand.psych.
 Inger Poulsen Dutton, socialrådgiver
 Helle Dickmann, pædagog
 Bodil Mortensen, psykologistuderende, nu cand. psyk.
 Signe Beck, sekretær

Tidsplan

Forskningsprogrammet blev planlagt til at blive gennemført over en 5-årig periode: 1997-2001. I programperioden blev der mulighed for at koble flere delprojekter til Forskningsprogrammet. Flere projekter er kommet til i forløbet, og programmet ser ud til at blive permanent og eksisterer i 2009.

Finansiering

Forskningsprogrammet og de enkelte projekter finansieres selvstændigt af institutionerne og fondsmidler. Ekstern finansiering er kommet fra Statens Humanistiske Forskningsråd, Sundhedspuljen, EU-kommissionen, Sundhedsstyrelsen, Fonden ”En god start i livet”, SCA Hygiene Products, Rigshospitalet og Rigshospitalets Jubilæumsfond.

Publikationer fra programmet:

- Hoffmann-Pedersen, B. (2000). *Farfædre og deres relationer til deres sønner som nyblevne fædre*. Speciale i psykologi. København: Københavns Universitet, Institut for Psykologi.
- Lind, D, Madsen, S.Aa. & Munck (2000b). Fathers and Delivery. *Infant Mental Health Journal* (21), 4-5, 241.
- Lind, D., Madsen, S.Aa. & Munck, H (1998). *Fædre-tilknytnings-interview*. København: Forskningsprogrammet "Fædres relationer til deres spæd- og småbørn", Rigshospitalet.
- Lind, D., Madsen, S.Aa. & Munck, H.(2000). Fædreforskning: Fra rolletænkning til dynamisk teori. In: Elsass & Lunn. *Psykologi i forvandling – et jubilæumsskrift fra Institut for Klinisk Psykologi* København: Københavns Universitet
- Madsen S.Aa. & Munck, H. (2001). Une étude au Danemark. La présence des pères á l'accouchement. *Santé Mentale au Québec*, XXVI.(1), 27-38.
- Madsen, S.Aa., Munck, H., Pedersen, S. & Tolstrup M. (2000). Fædre og fødselsforberedelse. *Tidsskrift for Jordemødre*,(110), 8, 4-9.
- Madsen, S. Aa., Lind, D & Munck, H.. (2002). *Fædres tilknytning til deres spædbørn*. København: Hans Reitzels Forlag. (in press)
- Madsen, S. Aa., Munck, H. & Lind, D. (2000). Faderskab og tilknytning – en oversigt over tilknytningsforskningen i et fædreperspektiv. In: Elsass & Lunn *Psykologi i forvandling – et jubilæumsskrift fra Institut for Klinisk Psykologi* København: Københavns Universitet
- Madsen, S. Aa.. (2001) Faderen bestemmer selv hvilket forhold han vil have til sit barn. In: Rode, U. (Ed.) *Barnets første år*. Århus: Libero.
- Madsen, S. Aa.. (2001) Fædre og spædbørn. In: Andersen, H. (Ed.) *Aschehougs store babybog*. København: Aschehoug.
- Madsen, S. Aa.. (2003) Hvor er barnet far? In: Baagøe-Nielsen, S. & Hjort, K. *Mænd og omsorg*. København: Hasns Reitzel.
- Madsen, S.Aa. & Munck, H. (1999). Fædres deltagelse i fødsler – nærvær eller afstand. In: Ervø, Hove & Nik-Meyer (Eds.) *Mænd på vej*. København: Ligestillingsrådet.
- Madsen, S.Aa. (1995). *Forskning i fædres tilknytning til deres spædbørn*. Paper præsenteret på Høstseminar i Nordiska Föreningen För Spädbarns Utveckling på Københavns Universitet d. 22.-23. september
- Madsen, S.Aa. (1996). Fædre, fødsler og psykiske reaktioner. *Tidsskrift for Jordemødre* (5), 'Temanummer om mænd', 30-33.
- Madsen, S.Aa. (1998). "Forskning i fædres tilknytning til deres spædbørn". Paper præsenteret på *Årskonference i Nordisk Forening for Spædbarnsudvikling* på Rigshospitalet i København.
- Madsen, S.Aa. (2000) Far og barn i fokus. *Tidsskrift for Jordemødre* (1), 5.
- Madsen, S.Aa. (2000). Man kan hvis man letter røven. In: Mauritson & Mauritson. *Far for første gang*. København: Aschehoug.
- Madsen, S.Aa. , Munck, H. & Tolstrup, M. (1999). *Fædre og fødsler*. København: Frydenlund Grafisk.
- Madsen, S.Aa. , Munck, H. & Tolstrup, M. (1999). Fædres tilstedeværelse ved fødsler. *Tidsskrift for Jordemødre*, 8, 15-19.
- Madsen, S.Aa., Munck, H. & Lind, D. (2000). Faderskab og tilknytning – en oversigt over tilknytningsforskningen i et fædreperspektiv. In: Elsass & Lunn *Psykologi i forvandling – et jubilæumsskrift fra Institut for Klinisk Psykologi* København: Københavns Universitet
- Madsen, S.Aa., Rode, U. & Sørensen, L. (1998) *FAR - En folder til mænd på vej til at blive fædre*. Allerød: SCA Mölnlycke.
- Munck, H., Lind, D. & Madsen, S.Aa. (2000). Fædre og tidlig intervention. In: Elsass & Lunn. *Psykologi i forvandling – et jubilæumsskrift fra Institut for Klinisk Psykologi* København: Københavns Universitet

- Munck, H., Lind, D. & Madsen, S.Aa. (2000). Fædre og tidlig intervention. In: Elsass & Lunn. *Psykologi i forvandling – et jubilæumsskrift fra Institut for Klinisk Psykologi København: Københavns Universitet*
- Munck, H., Madsen, S.Aa. & Lind, D. (2000). *Fathers' relations to their infants*. Presented at WAIHM's 7th World Congress in Montreal in Canada.
- Munck, H., Madsen, S.Aa. & Lind, D. Fathers' thoughts and feelings towards becoming and being a father. . Paper presented at WAIHM 8th World Congress in Amsterdam, Holland, July 2002.(in press)
- Munck, Madsen & Lind (2000) *Fathers and Delivery*. Paper from WAIHM 7th World Congress 2000
- Pedersen, S. Hoffmann. (2000) *Jeg skal være far – om fædres forberedelse til fødslen og livet med et spædbarn* København: Forskningsprogrammet 'Fædres relationer til deres spæd- og småbørn'.
- Munck, H., Madsen, S.Aa. & Lind, D.(2002) Fathers' thoughts and feelings towards becoming and being a father. . Paper presented at *WAIHM 8th World Congress in Amsterdam, Holland, July 2002*.
- Madsen, S.Aa. & Munck, H. (2002) Men as fathers present at deliveries in hospital. Lecture at *The 2nd World Congress on Men's Health, Vienna October 25th-27th*. (Abstract in Abstract Book from the Congress).
- Madsen, Saa. (2002) Mænds (og kvinders) billeder af forældreskab og børn. In: Lorenzen, E. & Grønroos, M. *På nye eventyr - mandforskere uden grænse*. Oslo: NIKK.
- Madsen, S. Aa.. (2003) Hvor er barnets far? Om forandringer i spædbarnsfaderskabet. In: Baagøe-Nielsen, S. & Hjort, K. (red.) *Mænd og Omsorg*. København: Hans Reitzels forlag.
- Madsen, S.Aa. (2003) Svangreomsorgen og barnets far. Statusartikel. *Ugeskrift for Læger, vol. 165, 46., 4423-5*.
- Madsen, S.Aa. (2003) Fædre i svangreomsorgen. *Månedsskrift for praktisk lægegering, Vol. 81, 9: 1229-1234*.
- Madsen, S.Aa. & Lind, D. (2003) Men's mood disorders in connection with the birth of their child. Presentation at *The 3rd World Congress on Men's Health, Vienna October 24th-26th*.
- Madsen, S.Aa. (2003) Fædre og fødsler og barsel. *Månedsskriftet Forældre og fødsel*. Nr. 8. (in press).
- Madsen, S.Aa. (2003) Fædrene i tilknytningsforskningen. Temanr. Om tilknytning. *Psyke & Logos*.
- Madsen, S.Aa. & Lind, D. (2004) The Infant in the Father's World. Symposium lecture at World Association for Infant Mental Health. – World Congress, Melbourne, Australia – January 14-17
- Madsen, S.Aa. (2004) Fædre og barselsorlov. *Kvinden og Samfundet 120, 1. S. 4-5*
- Madsen, S.Aa (2004) *Fædre og spædbørn*. Gæsteforlæsning, Ålborg Universitet, Inst. For Psykologi.
- Madsen, S.Aa. (2004) Fatherhood Research. Gæsteforlæsning på School of Social Studies, Masaryk University, Brno, Tjekkiet
- Madsen, S.Aa. (2005) Kan mænd få fødselsdepressioner? 'Spørg Riget', *Politiken 11. sep. 12*.
- Christensen, K., Graugaard, C., Bonde, H., Wulff-Helge, J. & Madsen, S.Aa. (2006) Kend din krop, mand. København: Aschehoug.
- Madsen, S. & Juhl, t. (2006) Mænd kan også få fødselsdepressioner. *Psykologisk Set, 23, vol 62, 4-11*.
- Madsen, S.Aa. & Juhl, T. (2007). Paternal depression in the postnatal period assessed with traditional and male depression scales *Int Journ Men's Health & Gender. Vol. 4, No. 1 March 2007, pp. 26–31*.
- Madsen, S.Aa., Lind, D. & Munck, H. (2007). Men's Abilities to Reflect Their Infants' States of Mind - Interviews with 41 new fathers on experiences of parenthood. *Nordic Psychology, 59,(2), 149-163*.
- Madsen, S.Aa. (2007) Fædre med fødselsdepression. *Forældre og fødsel. Temanummer om efterfødselsreaktioner. Nr. 5, September. 35-38*.
- Madsen, S.Aa. (2007) Manden som køn og patient. *Tidsskrift for Akademiske Sygeplejersker, 1, oktober. 4-12*.
- Madsen, S.Aa. (2008) "Psychische Belastungsstörungen bei Männern, die Väter werden - Psychodynamik, Häufigkeiten und Auswirkungen auf die Praxis. In: Schäfer, E., Abou-Dakn, M. & Wöckel, A. (eds.): (Eds.) *Vater werden ist nicht schwer? Zur neuen Rolle des Vaters rund um die Geburt*. Edition Psychosozial. Berlin: Psychosozial Verlag.
- Madsen, S.Aa. (2008). Mænd i psykoterapi. *Psykolog Nyt, Vol 62, 19, 3-9*.

- Madsen, S.Aa. (2008) Spædbarnet i faderens verden. Temanr. Om spædbarnspsykologi. *Psyke & Logos*, 7, 2, 669-687.
- Madsen, S.Aa. (2009) Men's Mental Health: Fatherhood and Psychotherapy. *The Journal of Men's Studies*. Vol 17, 1 (winter), 15-30.

PROJEKTER I PROGRAMMET

HOVEDPROJEKT:

“Fædres tilknytning til deres spædbørn”

Et personlighedpsykologisk grundforskningsprojekt, der fokuserer på udviklingen af faderens tilknytning til spædbarnet i et subjektivt-relationelt perspektiv. Forskningsprojektet bygger på et undersøgelsesdesign, der kombinerer psykologisk interview og klinisk psykologisk intervention. Deltagere: Svend Aage Madsen, Hanne Munck og Dennis Lind.

DELPROJEKTER:

I. “Fædre og fødsler”

En psykologisk undersøgelse af fædres oplevelser af graviditet, fødsel og spædbarnstid og deres behov med henblik på udvikling af svangre- og barselsomsorgen. Interview og spørgeskemaundersøgelse udført på Rigshospitalet. Desuden indgår en kvantitativ undersøgelse af fædres deltagelse i svangrekonsultationer og fødsler. Deltagere: Psykologerne Svend Aage Madsen og Hanne Munck, ledende jordemor Marianne Tolstrup.

II. “Fædre og fødselsforberedelse”

En undersøgelse af fædres deltagelse i og ønsker til fødselsforberedelsen, samt et udviklingsprojekt, der skal udforme og afprøve fødselsforberedelsen ud fra et spædbarn-far-perspektiv. Placeret i Rigshospitalets fødselsambulatorium. Deltagere: Psykologistuderende Signe Hoffmann Pedersen, psykologerne Svend Aage Madsen og Hanne Munck og ledende jordemor Marianne Tolstrup.

III. “Fædre med spæd- og småbørn på hospital”

Et projekt, der skal belyse hvilke udfordringer fædre, der er indlagt med deres syge børn konfronterer hospitaler med, og hvilke forbedringer der er påkrævede. Udskrives som prisopgave. Deltagere: Sygeplejersker, psykologer, læger, socialrådgivere m.fl.

IV. “Fædre til overvægtige børn”

Projekt om fædrenes rolle i arbejdet med intervention i forhold til deres overvægtige børn – sammen med undersøgelse af 'mænd og overvægt' - finansieret af Sundhedsstyrelsen v/ psykolog Hanne Olsen og chefpsykolog Svend Aage Madsen.

V. “Fædre og fertilitetsbehandling”

Et projekt, der vil belyse fædres forhold til det at få børn via behandling i fertilitetsklinik – specielt deres syn på biologisk faderskab. Deltagere: Psykolog, læge, sygeplejersker. Indgår i et europæisk, EU-finansieret projekt, der undersøger børn og forældre.

VI. "Farfædre og deres relationer til deres sønner som nyblevne fædre"

En undersøgelse af hvad farfædre oplever i relation til at deres sønner bliver fædre. Deltagere: Stud.psych. Bodil Hoffmann-Pedersen, lektor Hanne Munck, psykolog Dennis Lind, chefpsykolog Svend Aage Madsen.

VII. "Fædre og fødselsdepression"

Et EU-finansieret forskningsprojekt omfattende screening af 600 fædre og psykoterapi med 70 fædre med fødselsdepression. Medarbejdere: psykolog Tina Juhl, jordemoder Ann Louise Vestergaard og chefpsykolog Svend Aage Madsen. Projektet er finansieret af EU-kommissionen.

VII. "Psykoterapi med fædre med fødselsdepression"

Projekt til udvikling af behandlingsmetoder i psykoterapi for fædre med fødselsdepression. Målet er at afprøve og beskrive en ny målrettet og tilpasset behandling med udgangspunkt i, at manden som køn har en række specifikke reaktioner og behov. Der er tale om en "mentalisering-baseret" forældrebehandling, hvor mentalisering betyder at forholde sig til, forstå og reflektere over egne og andres mentale tilstande og herunder forstå både egne og barnets handlinger og fremtræden som grundet i mentale tilstande og dermed som forståelige. Terapien med mænd med fødselsdepressioner har som mål både at reducere mandens ubehags-tilstande og at udvikle hans forældreskab og tilknytning til spædbarnet. Projektet bygger på over 150 behandlingsforløb med mænd med fødselsdepression.

Kontaktadresse til Forskningsprogrammet:

Chefpsykolog Svend Aage Madsen

Rigshospitalets Juliane Marie Center

Afsnit 4074, Blegdamsvej 9

2100 København Ø

Tlf.: 3545 4767 / 3545 5073 **Fax:** 3545 6543

E-mail:

svaam@rh.dk svendaage@madsen.mail.dk